

Petra Čechmánková: **Jorge Listopad - Portugalský divadelník českého původu**

Práce Petry Čechmánkové o česko-portugalském básníkovi a divadelníkovi Františku Listopadovi je cenná přinejmenším ze dvou důvodů. Především svým tématem, resp. jeho jasným vymezením a soustředěním na činnost, která – na rozdíl od Listopadovy činnosti básnické – je u nás buď *úplně* nebo v lepším případě *téměř* neznámá, totiž na jeho pozoruhodně všestrannou a v Portugalsku prokazatelně ceněnou aktivitu *divadelní*. (A to v rozsahu od jeho výrazné stopy v portugalském ND přes jeho zakladatelskou roli v univerzitním divadle TUT, tj. dosud existujícím Divadle technické univerzity - až po jeho rozsáhlou činnost pedagogicko-kritickou). Širokou divadelní činnost Františka Listopada autorka velmi přehledně rozděluje do tří základních oddílů: *Režie* - tady právem – i když zdaleka nikoli poprvé - poukazuje na určující vliv metaforické divadelní poetiky E.F.Buriana, jež poznamenala většinu jeho inscenační tvorby. Dalším oddílem je *Pedagogika* - zde je i pro nás nejdůležitější poukaz na neodmyslitelnou spjatost Listopadových praktických divadelních aktivit s univerzitním prostředím, ale jsou popsány i originální způsoby, metody a témata jeho výuky v zemi, kde na počátku jeho působení byla 20 a více procentní negramotnost (bohužel však mnohost materiálu o různých univerzitních souborech, osobnostech, školách a festivalech tu a tam, např. mezi stránkami 44 – 47, přechází až v jakýsi mechanický, sumativní a nepřehledný výčet jmen a institucí). A konečně poslední, spíše kusý oddíl tvoří *Žurnalistika* – Čechmánková poukazuje zejména na trvalou pozornost, jíž Listopad věnuje roli obecnstva i na kritickou schopnost metaforicky zachytit pomíjivé herecké výkony. Jinak ale jde v tomto nejkratším oddílu spíš jen o první sondu do materiálu, autorkou bezděčně přiznanou i její vlastní paradoxní auto-charakteristikou o „*systematickém, leč značně povrchním výzkumu*“ (s.51). Ale i zde nás naštěstí může Čechmánková znale odkázat na již existující portugalské práce, komparující Listopadovu kritickou metodu s metodou některých kolegů.

A druhá věc, za níž patří autorce úcta a dík, je její opravdu nadstandardní heuristická průzkumná práce, její obdivuhodná orientace v pro nás neznámém a českou teatrologii takřka netknutém terénu. A také její schopnost vytěžit převážně portugalské jak archivní, tak veřejné tištěné, internetové a orální prameny a zčásti i stávající literaturu (obě autorka shrnuje pod poněkud nivelizující souhrnný název „zdroje“). Pro české prostředí je nesmírně užitečný i závěrečný, pokud vím u nás takto poprvé na základě archivů pečlivě sestavený a doplněný „*Seznam portugalských inscenací, režirovaných Jorgem Listopadem*“ (Příloha). K seznamu si musí ještě čtenář samozřejmě připojit i Listopadovy „polistopadové“ inscenace u nás, ať už v Brně či ve Zlíně, k nimž ovšem, na rozdíl od těch portugalských, už české reflexe reálně existují – jak ostatně autorka v práci připomíná a odvolává se na ně. (Jen není čtenáři z textu zcela jasné žánrové i autorské určení opery, uváděné právě ve Zlíně, „*Válka mezi rozmarýnem a majoránkou*“, 2006; nejprve je na s. 36 dílo uváděna jako *opera*, pak jako *barokní komedie* i se jménem *portugalského autora Antonia José da Silvy*, pak se zase dozvíme, že dílo bylo napsané pro *marionety*, což režisér Listopad následně ve své „hrané verzi“ inscenačně využil, ale přesnější specifikaci autora hudby i libreta se nedozvíme).

K elementárním kladům práce – jejíž přínos nemohou umenšit ani tyto, ani následující kritické připomínky – přidávám ještě v bakalářských i magisterských pracích ne zcela samozřejmou vysokou *úroveň jazykovou*. Takřka úplná je absence gramatických hrubek, chyb a překlepů. A až na řídké výjimky kvitují kladně i úroveň stylistickou a považují celkově práci za vzácně frázeprostou. Snad až na jednu z minima výjimek – totiž na opakované klišovitě publicistické označení divadla TUT jako Listopadovy „*srdeční záležitosti*“ (s.38 a 58). Dalším stylistickým nešvarem, bohužel v pracích studentů dnes běžným, je i to, že autorka mluví často o sobě a své práci v pasivních

vazbách, popř. se zamlčeným či neurčitým podmětem („na základě rešerše *byly poskládány* střípky různých zdrojů...“, „*byla prohlížena* čísla časopisu...“; „z divadelních recenzí *se podařilo* vystopovat a popsat hlavní rysy Listopadovy režijní poetiky“) atd.. Píše střídavě ve futurum a v perfektu (v úvodních kapitolách převažuje futurum - „budu také pročitat a analyzovat v lisabonském novinovém archivu“, kde „se pokusím potvrdit, do jakých periodik přispíval...“ ; později, jak jsme ostatně viděli, už „byly poskládány“ a „podařilo se vystopovat“ - jakoby ty plánované rešerše neměla autorka už dávno za sebou, když sedala k definitivní textaci práce). V úzkostlivé snaze po odosobnělé (pseudo)vědecké objektivitě autorka kromě první osoby singuláru („budu pročitat“) mluví „odtažitě“ o sobě převážně ve třetí osobě („rozbor, vedený *autorkou této práce*“), jindy zase v první osobě plurálu („podařilo se *nám*“ atd.).

S tím vším souvisí má pochybnost, zda je vůbec do budoucna nutné u každé práce lepit k vlastnímu textu za každou cenu tzv. *Závěr*, který pak v devíti případech z deseti znovu – a nutně povrchněji, protože na omezené ploše - zopakuje doslova a otrocky totéž, co už bylo mnohem lépe a v patřičném kontextu řečeno předtím. Dochází potom vzhledem k omezené ploše nejen k jakýmsi umělým a nechtěným zkratkám a absurdním „sebechválám“ za málem „detektivním“ odhalení, jaké představuje v BP třeba věta: „*Odhalili jsme...*“ (zde tedy plurál) „...*důležitý inspirační zdroj*, E. F. Buriana, který tuto poetiku výrazně ovlivnil“ (s.58). Přitom je z práce zcela zjevné, a autorce očividně známé, že tento „pachatel“ byl odhalen už dávno před napsáním BP, téměř v každém rozhovoru s Listopadem i v citované literatuře o něm..

Další drobné otazníky mám nad již zmíněným seznamem tzv. „*zdrojů*“. Autorka například uvádí v soupisu zdrojů v prvním oddílu *Literatura IV.* svazek akademických *Dějin českého divadla* (1983), ačkoliv celém v tomto objemném svazku není konkrétně o Františku Listopadovi jediná zmínka – objemné *Dějiny* u autorky figurují jen proto, aby mohla takto podle mne zbytečnou oklikou charakterizovat poměrně známou, mnohokrát jinde popsanou poetiku E.F.Buriana. Autorka mezi *zdroje* řadí i různé rozhovory, tištěné i elektronické texty, články z periodik, oddíly knih a archiválie. Kdyby je poctivě označila jako „prameny“ a „literaturu“, pak by mi v takovém seznamu scházely některé důležité položky, vztahující se ať již přímo či nepřímo k tématu její BP, jako např. 400 stránkový výbor *Zde trapno existovat* (Host, Brno: 2008, ed. Viktor A. Debnár) z exilových textů a korespondence Listopadova celoživotního přítele a spoluexulanta Bohuslava Brouka – korespondence, kterou vedl s Listopadem surrealistický básník a esejista Brouk je totiž pro dané téma nepominutelným pramenem. Doplnit bychom měli i Hvízd'alův rozhovor s Listopadem z jeho *Českých rozhovorů* (Kolín nad Rýnem, 1981/82), Knoppovu *Českou literaturu v exilu 1948 - 1989* a III. a IV. díl Janouškových *Dějin české literatury po roce 1945* a také vynikající studii Václava Černého *Další pohled na naši poezii nejmladší* v *Kritickém měsíčníku* (1947). Domnívám se totiž, zejména v případě, že nadějně započatý výzkum Petry Čechmánkové bude pokračovat, že zkoumat Listopadovu divadelní poetiku striktně odděleně od jeho poetiky literární, potažmo básnické, by do budoucna bylo už metodologicky neudržitelné. Pro futuro by bylo možno i polemizovat – dokonce i s pomocí některých pasáží ze samotné BP - i s kategorickým Čechmánkové tvrzením v závěru, že oblast Listopadovy televizní tvorby (mj. TV režie) „mezi jeho ostatními aktivitami zaujímá marginální postavení“ (s.59).

Žádná z těchto dílčích připomínek – jež chápu spíš jako výzvu k diskuzi – nemůže změnit nic na velmi dobrém hodnocení neoddiskutovatelných přínosů celé práce, která splňuje všechny náležitosti, nutné k připuštění k obhajobě. Práci tedy *k obhajobě oporuji* a předběžně navrhuji hodnocení *velmi dobře*.

Prof. PhDr. Vladimír Just, CSc.